

11 ¹ Hasjem had tegen Mosjé gezegd: „Nog één plaag zal ik over Par’o en over Egypte brengen, daarna zal hij jullie vanhier wegsturen; wanneer hij jullie wegstuurt, zal hij jullie volledig vanhier verdrijven.

Wanneer hij jullie wegstuurt – Zal hij dat doen op dezelfde manier als waarop hij jou en Aharon heeft weggestuurd [in vers 10:11]. Zoals hij jullie toen in woede heeft weggestuurd, zo zal hij het volk in woede wegsturen (*Sforno*).

Volledig – Hij zal jullie allen wegzenden (*Rasji*). [*Rasji* wijst er hier op dat het woord הָלַךְ – door ons vertaald met ‘volledig’ – niet vernietiging betekent, hetgeen de normale betekenis ervan is, maar in dit geval met ‘volledig’ vertaald moet worden, overeenkomstig *Onkelos*.] Ook *Rasjbam* verklaart dat het ‘iedereen’ betekent: mannen, vrouwen, kinderen en vee.

Zal hij jullie volledig vanhier verdrijven – Destijds heeft hij alleen jullie beiden eruit gegooid, deze keer zal hij jullie allemaal uit het land verdrijven. Want dit is de manier waarop Hasjem recht doet: wanneer iemand obstinaat weigert de wil van zijn Schepper te doen, dan zal hij uiteindelijk gedwongen worden datgene te doen wat hij aanvankelijk weigerde te doen, maar onder veel moeilijkere omstandigheden, zoals er staat geschreven [in *Devariem* 48:47-48]: „Omdat je Hasjem niet gediend hebt.... daarom zul je nu je vijanden dienen.” En ook: „Zoals jullie in Mijn oren gesproken hebben, zo zal Ik met jullie doen.” En zo zeggen onze Geleerden [*Pirkei Avot* 4:11]: „Wie Tora verwaarloosde terwijl hij rijk was [d.w.z. met het excuus dat zijn rijkdom hem ervan weerhield], zal uiteindelijk Tora verliezen in armoede” (*Sforno*). [Hij zal dan inderdaad geen tijd meer hebben voor Tora, omdat hij nu al zijn tijd nodig zal hebben om zijn lichaam in stand te houden.]

² Spreek toch ten aanhoren van het volk dat iedere man van zijn vriend en iedere vrouw van haar vriendin zal vragen om zilveren en gouden voorwerpen”.

Spreek toch – Dit is een uitdrukking voor een verzoek: ik verzoek u, vermaan hen daarover, opdat die tsaddiek, Avraham, niet zal zeggen: „Hij heeft de belofte ‘en zij zullen hen dienen en men zal hen onderdrukken’ (Bereisjiet 15: 13) vervuld, maar de belofte: ‘en daarna zullen zij uittrekken met grote bezittingen’ (Bereisjiet. 15: 14) heeft Hij niet vervuld (Berachot 9a, b) (*Rasji*). *Ibn Ezra* vertaalt het woordje נָא – na – dat wij met ‘toch’ vertaald hebben – met ‘nu’, evenals *Onkelos*.

Iedere man van zijn vriend en iedere vrouw van haar vriendin – Waren de Egyptenaren dan vrienden van de Israëlieten? Dit leert ons dat nadat de plagen geëindigd waren, G-d ervoor zorgde dat de Egyptenaren bevriend werden met de Israëlieten, zodat zij hun uit eigen vrije wil hun voorwerpen uitleenden. Een Israëliet zei dan tegen een Egyptenaar: „Mijn vriend, leen mij dit voorwerp of dit kledingstuk of dit sieraad of iets dergelijks,” en de Egyptenaar kon dat dan niet weigeren (*Midsrasj Lekach Tov*).

Zal vragen – Als een waar geschenk, zoals in Psalmen 2:8: „Vraag het Mij en Ik zal je volken tot erfenis geven” (*Rasjbam*).

Zilveren en gouden voorwerpen – En natuurlijk ook kleren (*Ibn Ezra*).

³ Hasjem had het volk gunst geschonken in de ogen van Egypte; ook de man Mosjé had groot aanzien in het land Egypte in de ogen van de dienaren van Par’o en in de ogen van het volk.

Hasjem had geschonken – De Schrift vertelt ons dat G-d voldeed aan wat Hij Mosjé [in vers 3:21] beloofd had, namelijk: „En Ik zal dit volk gunst schenken in de ogen van de Egyptenaren” (*Ibn Ezra*).

Ook de man Mosjé – Want vele Egyptenaren leenden aan de Israëlieten wegens hun eerbied voor Mosjé (*Ibn Ezra*).

En in de ogen van het volk – Van het Egyptische volk (*Ibn Ezra*).

De verklaring van dit vers is dat de Egyptenaren de Israëlieten niet haatten wegens de plagen. Echter, de Egyptenaren hielden steeds meer van de Israëlieten, totdat de Egyptenaren zeiden: „Wij zijn de slechte mensen, die jullie geweld hebben aangedaan, en het is alleen maar juist dat Hasjem jullie gunstig gezind is.” Mosjé, die de plagen over hen gebracht had, stond in hoog aanzien in heel Egypte, zowel bij het volk als bij de dienaren van Par’o. En ook bij de Israëlieten, want hun houding was veranderd nadat ze gezegd hadden [5:12]: „Moge Hasjem op jullie neerkijken en oordelen over jullie,” en zelfs nadat er geschreven staat [6:9]: „Maar zij luisterden niet naar Mosjé, uit moedeloosheid.” Maar nu kreeg Israël grote achting voor Mosjé, toen ze zagen dat hij betrouwbaar was als G-ds profeet. [D.w.z., dat zijn profetieën uitkwamen.] Maar anderen beweren dat hij groot was in de ogen van de Egyptenaren. Maar de Schrift zegt niet dat „de man Mosjé groot was in de ogen van Par’o en in de ogen van zijn dienaren,” want G-d maakt Par’o stijfkoppig tegen Mosjé en hij had onbehoorlijk tegen Mosjé gesproken, omdat G-d wilde dat Par’o naar Mosjé zou toekomen en voor hem buigen, zoals iemand naar zijn vijand komt, want dat alles is een teken van grootheid voor Mosjé (*Ramban*).

⁴ Nu zei Mosjé: „Zo heeft Hasjem gesproken: omstreeks middernacht trek Ik door Egypte.

Nu zei Mosjé: Zo heeft Hasjem gesproken – Terwijl hij nog voor Par’o stond, werd deze profetie tot hem gesproken. Want nadat hij van Par’o was weggegaan, heeft hij diens gezicht niet meer gezien (*Rasji*).

En dit zeiden onze Rabbijnen: G-d ‘sprong’ als het ware op Mosjé met deze profetie, hetgeen wil zeggen, dat G-d als het ware het paleis van Par’o binnenging voor Mosjé, want Mosjé had zojuist tegen Par’o gezegd: „Ik zal uw gezicht nooit meer zien.” Daarom was het nodig dat G-d daar en dan tegen Mosjé sprak, zodat Mosjé geen leugenaar zou blijken te zijn. [Immers, Mosjé zou Par’o nog een keer moeten waarschuwen voor de tiende en laatste plaag van de eertgeborenen. Daarom gaf Hasjem Mosjé daar ter plaatse, nog in aanwezigheid van Par’o [aan het eind van zijn

discussie met Par'o in vers 10:24], opdracht hem daarvoor te waarschuwen.] En dit was de enige keer dat Mosjé tegen Par'o in diens eigen huis sprak (*Ramban*). [Alle andere keren sprak hij met Par'o buiten de stad, bij de Rivier, volgens *Ramban*.] *Ibn Ezra* echter meent dat deze profetie aan Mosjé al in vers 4:23 gegeven werd, op de Berg Sinai: „Ik zeg tegen u: 'Laat mijn zoon heengaan, opdat hij Mij zal dienen, en weigert u hem te laten gaan, dan zal Ik uw eerstgeborene zoon doden'” Dus de betekenis hier [11:1] is: *G-d had tegen Mosjé gezegd: 'Ik zal nog een plaag over Egypte brengen.'*

Omstreeks middernacht – [Hebr.: *Ka-chatsot halaila*.] Wanneer de nacht [in tweeën] gedeeld wordt, en [men moet hier vertalen met] wanneer het middernacht is [en men moet niet vertalen met 'omstreeks' of met 'tegen' middernacht, want een dergelijke twijfelachtige uitdrukking zou hier minder gepast zijn (*Ond.*)]. Dit is de eenvoudige betekenis ervan, maar onze geleerden verklaren het met *omstreeks middernacht*, en zij zeggen dat Mosjé zei: omstreeks het midden van de nacht, of iets ervoor, of iets erna. Hij zei niet 'in het midden,' omdat hij vreesde dat de sterrenwichelaars van Par'o zich zouden vergissen [bij de berekening van de juiste tijd te middernacht] [en bij de G-ddelijke verschijning op het juiste tijdstip van middernacht in de waan zouden verkeren dat het nog iets vóór of reeds iets na middernacht was (*Ond.*)], en dan zullen zij [op grond van hun vergissing] zeggen: Mosjé is een leugenaar (*Berachot 4a*) (*Rasji*).

Sifteï Chachamim licht toe: „Om middernacht” had moeten zijn: „*Chatsot halaila*” en niet „*Ka-chatsot halaila*..” zoals Koning David zegt in de *Tehilliem* [Psalmen] 119:62: „Te middernacht [*Chatsot laila*] sta ik op om U te danken.”

Volgens *Ibn Ezra* betekent *ke-chatsot halaila* hier 'nadat de eerste helft van de nacht voorbij is.’

Volgens *Or HaChaim* betekent het: 'zoals middernacht,' d.w.z., zoals die nacht toen G-d een groot wonder voor Avraham verrichtte, namelijk de nacht waarop hij de koningen versloeg, zoals er staat geschreven [in *Bereisjiet/Genesis* 14:14]: „Die nacht splitste hij zich tegen hen.” Volgens *Bereisjiet Rabba* 42:8 gebeurde dit in de nacht van de 15^e Niesan.

Volgens *Ramban* werd deze waarschuwing aan Par'o vóór *Rosj Chodesj Niesan* gegeven, namelijk toen hij voor Par'o stond in vers 10:24, terwijl pas later, in vers 12:2 pas gezegd wordt: „Deze maand is voor jullie het begin van de maanden” [hetgeen op *Rosj Chodesj Niesan* gezegd werd]. Dus Mosjé vertelde niet wanneer deze straf zou komen. Hij zei echter in „laaiende woede” [zie vers 8]: „Ik zal uw gezicht nooit meer zien, maar u zult mij laten roepen en uw dienaren zullen voor mij te middernacht buigen en mij smeken uw land te verlaten.” Pas in vers 12:12 onthulde Mosjé aan de Israëlieten: „Ik zal deze nacht door het land Egypte gaan.” [Dit was de nacht waarop het Pesachoffer gegeten zou worden, de nacht waarop wij nu de Sederavond vieren.]

Ke-chatsot halaila betekent „zodra het middernacht geworden is” (*Rasjbam*).

Trek ik door Egypte – Wanneer het gaat om de uitvoering van de profetie, schrijft Tora [12:29]: „וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה – *wajehie bachtzie halaila* – het was [exact] te middernacht.” Dit is de eenvoudige betekenis van de tekst. De reden dat Mosjé het een beetje anders zei, was omdat hij de plaag aankondigde voordat die plaats vond en daarom was het beter om te zeggen: „zodra het middernacht is, enz.” dan zal G-d de nacht in twee helften verdelen [het Hebreeuwse woord *chatsi* betekent 'helft'] (*Rasjbam*).

⁵ Dan zal iedere eerstgeborene in het land Egypte sterven, van de eerstgeborene van Par'o, die op de troon zit, tot de eerstgeborene van de slavin, die achter de molen staat, en elke eerstgeborene van het vee.

Tot de eerstgeborene die zit – in de gevangenis [zoals staat in Sjemot 12:29 in plaats van het hier voorkomende *de eerstgeborene van de slavin*]. Waarom werden de gevangenen, [die immers niet in staat waren om Israël enig kwaad te doen] gestraft? Opdat zij niet zeggen zouden dat hun afgod was opgekomen [om wraak te eisen] voor de hun aangedane smaad en daarom straf gebracht had over Egyptenaren. (*Rasji*)

Van de eerstgeborene van Par'o tot de eerstgeborene van de slavin – Allen die minder waren dan de eerstgeborene van Par'o en die voornamer waren dan de eerstgeborene van de slavin, zijn daaronder begrepen. En waarom werden de zonen van de slavinnen gestraft? Omdat ook zij de Israëlieten als slaven behandelden en zich verheugden in hun ongeluk (*Rasji*).

Van de slavin die achter de molen staat – Verderop (in vers 12:29) staat [in plaats van „de slavin die achter de molen staat”: „de gevangene die in de kerker was.” Dit is niet met elkaar in strijd, want we weten van Sjimsoen [Richteren 16:21] en ook van andere gevangenen, dat zij gedwongen waren de molensteen rond te draaien als zij gevangen waren (*Rasjbam*).

En elke eerstgeborene van het vee – Omdat zij dezen als afgod dienden. Wanneer de Heilige, geloofd zij Hij, een volk straft, straft Hij tevens hun afgoden. (*Rasji*)

⁶ En er zal een luid gejammer zijn in heel het land Egypte, zoals er nog nooit is geweest en zoals er nooit weer zal zijn.

⁷ Maar tegen alle Israëlieten zal geen hond zijn tong roeren, noch tegen de mensen, noch tegen het vee, opdat u zult weten dat Hasjem een onderscheid maakt tussen Egypte en Israël.

Zal geen hond zijn tong roeren – zijn tong scherpen. (*Rasji*)

⁸ Dan zullen al deze uw dienaren tot mij afdalen en zich voor mij neerwerpen en zeggen: ‘Ga weg, u en heel het volk dat u op de voet volgt,’ en dan zal ik weggaan.’ Toen ging hij weg van Par’o in brandende toorn.

Dan zullen al deze uw dienaren tot mij afdalen – Met deze woorden toonde hij eerbied voor het koningschap, want tenslotte kwam Par’o zelf, en niet zijn dienaren, naar hem toe in de nacht, toen hij zei: *maken jullie je gereed en vertrek uit het midden van mijn volk* (Sjemot 12: 31). Maar nietemin zei Mosjé van te voren niet tegen hem: u zelf zult tot mij afdalen en zich voor mij neerwerpen (Zevachiem 102a) (*Rasji*)

Dat u op de voet volgt – zij volgen uw raad en uw gangen. (*Rasji*)

En dan zal ik weggaan – met het hele volk uit uw land (*Rasji*) [en *ik zal weggaan* wil niet zeggen: ik zal van u weggaan om u niet meer te zien, zoals in de volgende woorden *toen ging hij weg van Par’o* (*Ond.*)].

Maar ik zal niet onmiddellijk weggaan, zoals u gevraagd heeft, maar ik zal blijven en wachten tot de ochtend (*Sforno*).

Toen ging hij weg van Par’o – Toen hij zijn woorden beëindigd had ging hij weg van Par’o in brandende toorn, omdat Par’o tegen hem gezegd had *je zult mij niet meer onder ogen komen*. (Sjemot 10: 28) (*Rasji*) [hier onmiddellijk voorafgaande komt niets voor, dat zijn woede kon hebben opgewekt, maar die was ontstaan naar aanleiding van wat hem in Sjemot 10: 28 werd meegedeeld. Voordat Mosjé echter vertrok wilde hij Par’o alles zeggen, wat hij hem nog te openbaren had (*Ond.*)].

⁹ Maar Hasjem had tegen Mosjé gezegd: Par’o zal niet naar jou luisteren, opdat Mijn wonderen zich nog zullen vermeerderen in het land Egypte.

Maar Hasjem had tegen Mosjé gezegd: Par’o zal niet naar jou luisteren – G-d vertelde hem dat de reden waarom Par’o niet positief op Mosjé’s waarschuwing wilde reageren, was omdat G-d het hart van Par’o verhard had, om meer wonderen te vertonen. Dit was om zowel de Egyptenaren als de Israëlieten de kracht van G-d te tonen, zowel als Zijn goedheid, zoals er geschreven staat [10:2]: „Opdat jullie zullen weten dat Ik Hasjem ben.” Mosjé en Aharon hadden al deze wonderen uitgevoerd omdat G-d wilde dat het door mensen zou worden gedaan. Maar nu was de tijd gekomen om Egypte te straffen en Israël te redden van deze straf (hoewel sommigen van hen de straf in zekere mate wel verdienden) en om de Egyptische afgoden te vernietigen. En dit alles door middel van het *Pesach*-offer. G-d wilde dat dit gebod van Pesach [12:2] door Mosjé en Aharon aan het volk gezegd zou worden, want zoals zij beiden getracht hadden om Egypte tot inkeer te brengen en de Israëlieten te leren, zo ook zouden Mosjé en Aharon de vruchten van hun arbeid mogen plukken (*Sforno*).

Opdat Mijn wonderen zich nog zullen vermeerderen – De sterfte der eerstgeborenen, het splijten van de Rietzee en het verdrinken daarin van de Egyptenaren (*Rasji*) [Het woord *vermeerderen* wijst er op dat hier niet één enkele plaag – de sterfte der eerstgeborenen – bedoeld wordt (*Ond.*)]

Ramban is het niet eens met *Rasji*, namelijk dat met de hier bedoelde wonderen de wonderen *na* de exodus bedoeld zou zijn, wegens het volgende vers, vers 10. [Dit vers 10 suggereert dat de in vers 9 bedoelde wonderen slaan op die wonderen die plaatsvonden vóór de uittocht, want dit vers stelt duidelijk dat wegens Par’o’s stijfkoppigheid hij het volk niet liet gaan. Dus het kan niet slaan op de splijting van de Rietzee, enz., want dat gebeurde *na* de uittocht (*Mizrachi*).] Volgens *Ramban* wordt hier de plaag van de eertgeborenen mee bedoeld.

¹⁰ Mosjé en Aharon hadden al de wonderen voor Par’o verricht, maar Hasjem had het hart van Par’o verhard, zodat hij de Israëlieten niet uit zijn land liet weggaan.

Mosjé en Aharon hadden verricht – Men heeft ons dit reeds bij alle vorige wonderen geschreven. Men herhaalt het hier alleen maar om het te verbinden met het volgende hoofdstuk. (*Rasji*)

Dit zijn de wonderen die hierboven vermeld werden. Dit staat hier geschreven omdat het het verslag van alles, wat zij gedaan hadden, afsluit, met inbegrip van de aankondiging van de plaag van de eerstgeborenen, want aan die plaag zelf hadden Mosjé en Aharon geen deel (*Ramban*).